

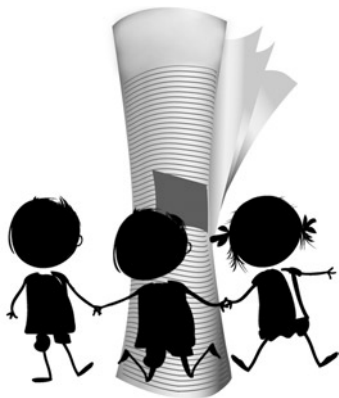
Ghid **DE BUNE PRACTICI** **JURNALISTICE**

Protecția
minorilor
în mass-media

Această publicație este realizată de Consiliul de Presă din Republica Moldova cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Guvernul Suediei și Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA prin intermediul Agenției Suedeze pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida). Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Fundației Est-Europene, Guvernului Suediei, Sida sau Ministerului Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA.

GHID DE BUNE PRACTICI JURNALISTICE

*Protecția minorilor
în mass-media*

Editat de:

Consiliul de Presă din Republica Moldova
www.consiliuldepresa.md

Autor:

Georgeta Stepanov
Ludmila Rusnac

Design:

Angela Ivanesi

Secretariatul Consiliului de Presă:

mun. Chișinău, str. București 77, tel.: 220996,
secretariat@consiliuldepresa.md

Consiliul de Presă este un mecanism de autoreglementare, creat pentru sporirea responsabilității mass-media din Republica Moldova față de public, prin soluționarea amiabilă a litigiilor dintre instituțiile mass-media și consumatori, cultivarea culturii dialogului și respectului reciproc între presă și consumatorii de media, promovarea jurnalismului de calitate și a respectării standardelor profesionale și deontologiei jurnalistice de către instituțiile mass-media și jurnaliști. Conform Codului deontologic al jurnalistului din Republica Moldova, Consiliul de Presă monitorizează aplicarea și examinează plângerile privind încălcarea prevederilor Codului deontologic al jurnalistului. Din componența Consiliului de Presă fac parte nouă persoane, selectate în rezultatul unui concurs deschis. Patru membri ai Consiliului reprezintă mediul jurnalist, iar cinci membri reprezintă consumatorii de produse mass-media.

GHID DE BUNE PRACTICI JURNALISTICE

Protecția minorilor în mass-media

Legea supremă a Republicii Moldova conține prevederi care vizează tangențial și indirect problematica protecției minorilor în mass-media. Astfel, articolul 50(4) al Constituției prevede că „*exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața, ori dezvoltarea morală sunt interzise*”¹ Într-un context mai larg, prevederea în cauză poate fi aplicată și în privința mass-media, la modul de abordare și de prezentare a evenimentelor în care sunt implicați minorii care, trebuie să recunoaștem, nu întotdeauna este bazat pe profesionalism și responsabilitate socială.

Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova este documentul care conține principii exacte referitoare la protecția minorilor în sfera mediatică și care prevede în articolul 4.13 că „*jurnalistul protejează identitatea minorilor implicați în evenimente cu conotație negativă (accidente, infracțiuni, dispute familiale, sinucideri etc.), inclusiv ca martori*”² Conform articolul 4.14 al Codului, identitatea minorilor va fi divulgată doar în cazurile în care prevalează interesul public sau în cazurile în care identificarea se

1 Constituția Republicii Moldova, art.50, http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311496_

2 Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova http://consiliuldepresa.md/fileadmin/fisiere/fisiere/Cod_deontologic_al_jurnalistului_din_Republica_final.pdf

face în interesul superior al minorului.

Se cere de menționat faptul că termenul „minor” nu are un sens similar cu termenul „copil”. Conform Dicționarului Enciclopedic Ilustrat (1999), este considerată minoră „*orice persoană care nu a ajuns la vârsta majoratului*”, în timp ce termenul „copil” vizează „*băiat sau fată în primii ani ai vieții (până la adolescență)*”.³ Prin urmare, sunt minori și copiii, și adolescenții. Fiecărui minor implicat în evenimente cu tentă negativă îi este asigurat dreptul de a nu i se face publică identitatea, indiferent dacă se află în postură de victimă, inculpat sau martor.

Pe această dimensiune, UNICEF și Federația Internațională a Jurnaliștilor recomandă instituțiilor mediatice să nu divulge identitatea minorilor abuzați (îndeosebi când este vorba despre un abuz sexual), în cazul în care identificarea le poate afecta viața pe viitor. În plus, identitatea persoanei este o componentă a vieții private, iar dreptul la viața privată este protejat de legislația internațională și națională.

Întâmplările cu final nefericit în care sunt implicați minori sunt spicuite cu minuțiozitate din tot masivul informațional, fiind reflectate amplu în mijloacele de comunicare în masă. Cazurile neordinare devin subiecte mediatice discutate intens datorită dramatismului istoriilor. Materialele despre copii au o putere de sensibilizare mai mare, fortificată și de tehnicile discursive aplicate la realizarea lor.

Anume datorită tendinței de personalizare a materialelor, fapt ce le conferă mai multă credibilitate, mass-media nu întotdeauna respectă prevederile Codului deontologic al jurnalistului și re-

3 Dicționar Enciclopedic Ilustrat. Chișinău: Cartier, 1999

curge la publicarea numelor minorilor implicați în evenimente cu conotație negativă sau oferă detalii care facilitează identificarea acestora, încălcând astfel dreptul la viață privată, iar uneori, prin abordări subiective și părtinitoare, și dreptul la demnitate. Jurnaliștii nu întotdeauna conștientizează că divulgarea identității și abordarea senzaționalistă a evenimentelor poate prejudicia minorii, iar recuperarea lor psihologică ulterioară poate să dureze foarte mult. În plus, în cazul în care minorul este martorul unei infracțiuni, anunțarea în public a datelor referitoare la identitate îi poate pune în pericol și siguranța.

Mediatizarea cazului minorei de 13 ani care a rămas însărcinată de la un tânăr de 23 de ani creează un context propice pentru a aborda o problemă etică majoră privind protecția minorilor care devin eroi ai materialelor de presă. Articolul intitulat „**La doar 13 ani este însărcinată în luna a opta**”, publicat într-un ziar local la 23 iulie 2010, este un exemplu elocvent de expunere părtinitoare a informației, or, jurnalistul își expune părerea și face presupuneri pe marginea subiectului. În text putem găsi formulări de genul „*În timp ce toți copiii din sat de vârsta Dorinei se jucau împreună de-a ascunselea și de-a fugărita, Dorina considera că e prea mare pentru astfel de distracții*”, „*tânărul tătic*”, „*Mă-sa a făcut-o de fată mare și iată că fiica face la fel*”. Prin intermediul acestor formulări, jurnalistul pune într-o lumină nefavorabilă imaginea minorei, în timp ce „tânărul tătic” nici măcar nu este întrebat dacă știe că acțiunile lui cad sub incidența Codului penal al Republicii Moldova.

Prin mediatizarea cazurilor în care minorii devin victime ale abuzului, discriminării, violenței etc., mass-media aduce în discuție probleme sociale majore. Cu toate acestea, accentul este pus într-o măsură mai mare pe personalizarea materialelor și mai

puțin pe abordarea analitică a fenomenului social. Evenimentele sunt elucidate sub toate aspectele, fiind completate cu noi și noi detalii, iar când subiectul este epuizat, aceste cazuri sunt omise din agenda mediatică. În marea majoritate, istoriile nu-și găsesc continuitate în mass-media, care nu mai monitorizează ce se întâmplă ulterior cu acei minori, dacă au fost sau nu afectați de mediatizarea evenimentului, dacă le-a fost asigurată sau nu asistența necesară, dacă se află sau nu în siguranță etc.

Este bine să știm că abordarea bazată pe senzațional nu este una profesionistă, în timp ce o relatare echilibrată demonstrează un comportament etic și responsabil. În mediatizarea evenimentelor cu tentă negativă în care sunt implicați minori este necesar ca jurnalistul să fie precaut la formulările pe care le utilizează, pentru a nu crea traume psihologice suplimentare și a nu-i prejudicia pe cei care se află într-o situație vulnerabilă sau au suferit un șoc psihologic. Minorii trebuie tratați cu mult tact și acuratețe, iar jurnalistul trebuie să opteze pentru o abordare profesionistă și echilibrată, tratând subiectele din perspectiva drepturilor și a intereselor minorilor implicați. Jurnalistul este obligat să reflecte bine asupra imaginilor ce urmează a fi făcute publice, asupra detaliilor semnificative și a celor ce nu sunt semnificative pentru fabula materialului, asupra posibilelor consecințe cu care se va confrunta minorul după ce istoria lui va deveni publică.

Contrar bunelor practici jurnalistice, instituțiile de presă nu în toate cazurile protejează identitatea minorilor, încălcând astfel articolul 4.13 al Codului deontologic al jurnalistului. De multe ori, prezentarea a cât mai multe detalii de la eveniment este mai importantă pentru jurnaliști decât prejudicierea minorilor aflați într-o situație vulnerabilă, prin divulgarea identității acestora. În accepțiunea autorilor Ghidului de bune practici pentru mass-

media, intitulat „Violența împotriva copiilor: ce și cum relatăm”, „a fi responsabil înseamnă a scrie un articol atât de bine, încât să nu mai conteze numele și localitatea din care provine copilul...”⁴

Tragedia familiei din satul Camencea, raionul Orhei, al căror copil în vârstă de 13 ani a decedat pe masa de operație a fost reflectată pe larg de mass-media, fiind un caz de rezonanță fără precedent. Instituțiile de presă au făcut publică identitatea minorului, au prezentat poza acestuia și imagini ale copilului decedat. De exemplu, la 13 februarie 2012, pe portalul unui post de televiziune a fost publicat un reportaj cu titlul „**Lacrimi și durere: Sorin a fost petrecut pe ultimul drum**”, în care este indicat numele și prenumele minorului decedat și sunt prezentate imagini ale corpului neînsuflăit procesate electronic. În acest context, procesarea electronică a imaginii devine inutilă din moment ce identitatea copilului este dezvăluită, or, articolul 4.13 al Codului deontologic specifică clar faptul că modificarea înregistrărilor video și a fotografiilor se realizează anume pentru protejarea identității minorilor. În general, este recomandabil a se evita difuzarea imaginilor ce prezintă minori decedați, chiar dacă sunt procesate electronic.

Cazul a doi copii arși de vii într-o casă din satul Seliște scoate în vileag un alt handicap etic al mass-media. La 24 ianuarie 2012, pe portalul unui post de televiziune a fost plasat un reportaj cu titlul „**Arși de vii în propria casă! Sfârșit groaznic pentru doi copii din Nisporeni. „Au murit îmbrățișați!”**”. Jurnalistul protejează identitatea copiilor decedați, nu însă și a surioarei lor de 15 ani care s-ar face vinovată de producerea tragediei. Nu exclu-dem că reporterul a primit acordul părinților, care la fel apar în re-

4 Guzun I., Guzun A. Violența împotriva copiilor: ce și cum relatăm. Ghid de bune practici pentru mass-media. Chișinău: UNICEF, 2006., p. 8.

portaj, de a intervieva minora, însă declarațiile pe care le-a făcut copilă în fața camerei de luat vederi ar putea avea repercusiuni asupra sa pe viitor. Pentru comparație: un alt post de televiziune a difuzat un reportaj la același subiect, respectând în totalitate principiul protejării identității minorilor implicați în incident.

În majoritatea cazurilor, baza factologică a materialelor ce mediatizează evenimente cu conotație negativă în care sunt implicați minori se constituie din informațiile preluate de la structurile ce se află în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, care prezintă jurnaliștilor documente cu conținut specific și cu multe detalii, inclusiv date despre identitatea tuturor persoanelor implicate, localitatea în care s-a produs evenimentul, tehnicile de comitere a infracțiunii etc. În conformitate cu normele Codului deontologic (articolul 4.5), jurnalistul trebuie să evite prezentarea detaliilor crimelor, accidentelor, catastrofelor și ale actelor de suicid și nu trebuie să plaseze evenimentele într-un context de senzație pentru a impresiona publicul. Prezența în material a detaliilor morbide trebuie întotdeauna să fie argumentată din punct de vedere editorial și nu trebuie prezentate în scopul de a amplifica dramatismul evenimentului.

De exemplu, la 30 mai 2011, pe portalul unui post de televiziune a fost publicată știrea cu titlul **„Romeo și Julieta de Ungheni! Au băut pastile ca să moară împreună”**, în care este prezentată identitatea victimelor (numele și prenumele minorei este specificat de trei ori în știre), vârsta acestora, precum și modalitatea în care a decedat minora de 14 ani. Prezentarea acestui detaliu nu este semnificativă pentru fabula subiectului și contravine prevederilor articolul 4.5 al Codului deontologic care interzice furnizarea detaliilor privind tehnicile suicidale. În general, mass-media trebuie să evite relatările despre cazurile de suicid ale minorilor.

La 6 august 2010, același post a prezentat știrea intitulată „**Copil abuzat de proprii părinți**” despre un copil de un an și jumătate care ar fi fost bătut de tatăl vitreg și abandonat la marginea unei păduri din apropierea localității. Au fost prezentate imagini ale copilului având corpul plin de vânătăi și răni, fără ca imaginile să fie procesate electronic. Printr-o asemenea abordare a subiectului, jurnalistul asigură doar o sensibilizare de moment, deoarece nu este tratată conjunctura, nu sunt investigate cauzele, nu este definită însăși problema socială, nu sunt aduse în discuție efectele psihologice pe care le antrenează abuzul fizic față de minori. Dacă ar fi făcut acest lucru, jurnalistul și instituția mass-media ar fi asigurat o sensibilizare de durată a opiniei publice, contribuind la descurajarea unor asemenea comportamente. Astfel, postul respectiv ar fi manifestat responsabilitate socială.

Recomandări pentru jurnaliști și manageri mass-media:

- ➔ **Reevaluați politicile editoriale, astfel încât subiectele despre copii să fie considerate subiecte de interes general, plasate în paginile de top nu doar în cazurile de violență, trafic de ființe umane, infracțiuni, accidente și alte situații dramatice cu implicarea copiilor;**
- ➔ **Protejați cu strictețe identitatea minorilor implicați în situații cu conotație negativă, nu divulgați datele ce îi pot expune, în cazurile când minorul sau părinții acestuia sunt victime ale violenței, traficului de ființe umane, aflați în conflict cu legea sau trăiesc o suferință profundă;**

- ➔ Abordați mai responsabil și profesionist subiectele care vizează minorii aflați în situații-limită, ca să nu le fie provocate alte suferințe și să nu fie expuși unor noi riscuri;
- ➔ Nu prezentați imagini foto sau video ale minorilor victime, procesați-le electronic sau înlocuiți-le cu imagini simbol;
- ➔ Nu prezentați imagini foto sau video ale minorilor decedați;
- ➔ Evitați o abordare subiectivă a cazurilor, nu interpretați faptele și nu faceți presupuneri.
- ➔ Managerii instituțiilor mass-media și editorii de știri nu trebuie să accepte pentru publicare subiecte care nu respectă rigorile profesionale și etice;
- ➔ Promovați subiectele pozitive care scot în evidență personalitatea copilului și succesele acestuia. Prezentați vocea/opinia copilului față de deciziile ce îl vizează, îi afectează viața de zi cu zi;
- ➔ Reveniți la subiectele de rezonanță pentru a arăta evoluția cazului, astfel veți îndeplini nu doar rolul de sursă de informare despre anumite întâmplări șocante, ci și rolul de educare a cetățenilor.